

GOSPODARSTVO

UVOD U EKONOMIJU

EKONOMIJA I GOSPODARSTVO

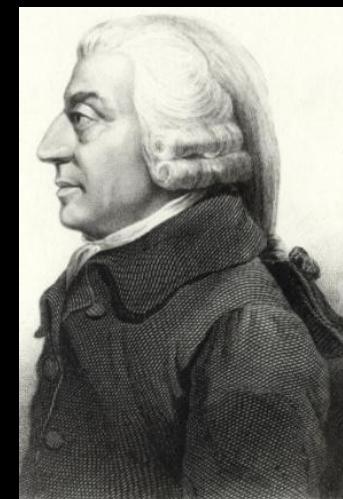
EKONOMIJA

- grč. *oikos* – kuća, kućanstvo; *nomos* – zakon, pravilo, red
- grč. *oikonomija* – gospodarstvo, upravljanje gospodarstvom

EKONOMIJA je znanost koja proučava način na koji društva upotrebljavaju **ograničene resurse** za **proizvodnju** korisnih **dobara** i kako ih **raspodjeljuju** između različitih skupina ljudi

- **1776. g.** Adam **Smith** – *Bogatstvo naroda* – godina nastanka ekonomije kao znanost

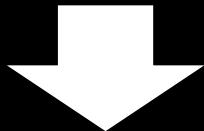
GOSPODARSTVO – ljudska **djelatnost** koju čine **proizvodnja, potrošnja i razmjena**

PODRUČJA EKONOMIJE

- dva su osnovna područja ekonomije:

MAKROekonomija

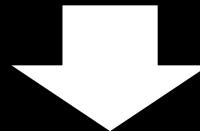

- proučava funkcioniranje
gospodarstva u cjelini

primjer: *ministar gospodarstva predložio je smanjenje stope PDV-a za 10%*

(kako će to utjecati na gospodarstvo RH)

MIKROekonomija

- proučava ponašanje
pojedinačnih dijelova gospodarstva kao što su poduzeća i kućanstva tj. proizvođači i potrošači, te **odnose među njima**

primjer: *Slavonska je banka od EBRD-a dobila zajam od 20 milijuna eura*

(kako će to utjecati na Slavonsku banku)

MAKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ukupnu proizvodnju dobara i usluga **u zemlji**
2. porast cijena (**općenito**)
3. broj zaposlenih i nezaposlenih **u zemlji**
4. **sveukupnu ponudu** robe u zemlji
5. **potrošnju pojedinih roba** u zemlji

– makroekonomija se temelji na mikroekonomiji, pa se stoga **ne mogu promatrati kao dva zasebna područja ekonomije**

MIKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ponašanje **potrošača** (*potrošnju i potražnju*)
2. porast cijene **jednog proizvoda**
3. broj zaposlenih i br. otpuštenih **u jednom poduzeću**
4. tržište **jednog proizvoda**
5. troškove **jednog proizvoda**

MIKRO i MAKRO primjer

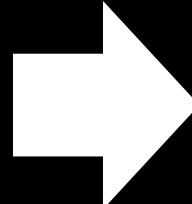
- atraktivni novi modeli automobila potiču potrošače na kupnju, što povećava nacionalni dohodak
- visoka razina nacionalnog dohotka povećava prodaju u automobilskoj industriji

MIKROEKONOMSKI FAKTORI

ponašanje potrošača
(potrošnja i potražnja)

MAKROEKONOMSKI FAKTORI

rast BDP-a

ZAKON OGRANIČENOSTI

- Zemlja ima ograničene resurse, a ljudi neograničene želje
- **ključni problem** kojim se bavi ekonomija – kako odabrati uporabu ograničenih resursa za zadovoljavanje neograničenih želja

ZAKON OGRANIČENOSTI – dobra su rijetka jer **nema dovoljno resursa** kako bi se proizvela **sva dobra koja ljudi žele** potrošiti

- osnovni problem svakog gospodarstva je **povezivanje ograničenih resursa i neograničenih želja**
 - *niti jedna država na svijetu nema dovoljno resursa za zadovoljiti želje cjelokupnog stanovništva*

OPORTUNITETNI TROŠAK

- čovjekove želje su uvijek veće od čovjekovih mogućnosti
- odabir jedne želje znači odricanje od druge želje – ta druga želja od koje se odustaje naziva se **opportunitetni trošak**

OPORTUNITETNI TROŠAK – druga najbolja opcija od koje se **odustaje**

- odluka da se za nešto troši više automatski znači da se za nešto troši manje

OGRANIČENI DOHODAK

(prisiljeni smo na odabir)

ULAZNICA ZA
KONCERT

ILI

CD

vaš je IZBOR
ulaznica za koncert

OPORTUNITETNI TROŠAK
je CD od kojeg ste odustali

OPORTUNITETNI TROŠAK – odricanje od
sljedeće najpoželjnije mogućnosti

EKONOMSKA DOBRA

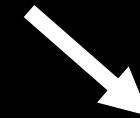
DOBRO – sredstvo koje može zadovoljiti neku potrebu (**ograničena** i **neograničena** dobra)

- **NEOGRANIČENA** dobra ili **SLOBODNA** dobra – ona dobra kojih u prirodi ima u beskonačno velikim količinama (*zrak, Sunčeva toplina, svjetlost, more...*)

EKONOMSKO DOBRO – svaka stvar ili usluga koja je **željena** i **ograničena**

- ekomska dobra se dijele na **PROIZVODE** i **USLUGE**
- **PROIZVODI** – opipljiva dobra koja se **ne moraju potrošiti** čim su proizvedena već se **mogu skladištiti kao zaliha** za buduću potrošnju
- **USLUGE** – neopipljiva dobra koja se **ne mogu skladištiti niti prenositi**

ČINITELJI PROIZVODNJE

PRIRODNI IZVORI

RAD

KAPITAL

PODUZETNIŠTVO

KATEGORIJA	DEFINICIJA	PRIMJERI
prirodni	prirodne sirovine koje koriste ljudi u proizvodnji (<i>energija i materija iz prirode</i>)	ugljen, nafta, Zemljina površina, šume, željezna ruda, voda za piće
rad	fizičke i umne sposobnosti ljudi koje koriste u proizvodnji dobara i usluga	zidar, kuhar, konobar, učitelj, znanstvenik, menadžer
kapital	dobra koja se koriste za proizvodnju drugih dobara i usluga (razlikujemo kapitalno i potrošačko dobro)	skladišta, vlak, uredski stol, bušilica, računalo, električni motor, financijski kapital
poduzetništvo	sposobnost organiziranja proizvodnje , pronalaska inovacija i preuzimanja rizika	ljudi koji razvijaju poduzetništvo ili ga vode

TEMELJNA EKONOMSKA PITANJA

- **zbog ograničenosti činitelja proizvodnje** (*prirodnih izvora, kapitalnih dobara, rada i poduzetništva*), svaka zemlja može u bilo kojoj godini proizvest određenu količinu dobara
- postoje **tri pitanja** na koja mora odgovoriti gospodarstvo svakog društva:
 1. **ŠTO** proizvoditi (*koja dobra i usluge*)
 2. **ZА KOГА** proizvoditi
 3. **НА КОЈИ НАЧИН** proizvoditi

ŠTO PROIZVODITI

- što proizvoditi (*što tržište traži*) odlučuju potrošači svojim dohotkom
- u tržišnim gospodarstvima potrošači putem **tržišnog mehanizma** (mehanizmi ponude i potražnje) izabiru koja dobra proizvesti

KAKO PROIZVODITI

- to je određeno **konkurencijom** među proizvođačima i **tehnologijom** kojom se raspolaze
- kako proizvoditi:
 1. pojedinačno – brodovi
 2. serijski – automobili
 3. masovno – žarulje, kruh, pivo...
- **konkurenca** prisiljava proizvođače na odabir najbolje metode ako žele zaraditi više
- gospodarski izazov je proizvesti dobra ili usluge **uz što manji oportunitetni trošak** (*npr. košenje trave*)

Radna snaga i cijena rada u Kini

<https://youtu.be/HIr8eu6bDd8>

ZA KOGA PROIZVODITI

- za koga proizvoditi **odlučuje se na tržištu**
- ako tržište **ne prihvaca** proizvod proizvođač ga **neće proizvoditi**
- proizvod može biti kvalitetatan ali ga tržište ne prihvaca
- za koga proizvoditi **ponekada odlučuje i država**
(npr. za vojsku u vrijeme rata)

PONAVLJANJE

- **EKONOMIJA** proučava način na koji društva upotrebljavaju ograničene resurse za proizvodnju korisnih dobara i kako ih raspodjeljuju između različitih skupina ljudi
- **MAKROEKONOMIJA** – proučava gospodarstvo u cjelini
- **MIKROEKONOMIJA** – proučava ponašanje pojedinačnih gospodarskih dijelova kao što su poduzeća i kućanstva tj. proizvođači i potrošači, te odnose među njima
- **ZAKON OGRANIČENOSTI** – dobra su rijetka jer nema dovoljno resursa kako bi se proizvela sva dobra koja ljudi žele potrošiti
- **OPORTUNITETNI TROŠAK** – vrijednost napuštene mogućnosti, tj. druga najbolja opcija od koje se odustaje

PONAVЉАЊЕ

DOBRO

sredstvo koje može zadovoljiti neku **potrebu**

**NEOGRANIČENA
(SLOBODNA)
DOBRA**

svaka stvar ili usluga koja je **željena i ograničena**

**OGRANIČENA
(EKONOMSKA)
DOBRA**

u prirodi ih ima **u beskonačno velikim količinama** (zrak, sunčeva toplina, svjetlost, more...)

PROIZVODI

opipljiva dobra koja se **mogu skladištiti** kao zalihe

USLUGE

neopipljiva dobra koja se **ne mogu skladištiti** niti prenosi

PONAVLJANJE

ČINITELJI PROIZVODNJE

PRIRODNI
IZVORI

RAD

KAPITAL

PODUZETNIŠTVO

KAPITALNO DOBRO

POTROŠAČKO DOBRO

PONAVLJANJE

EKONOMSKA PITANJA

ODLUČUJU
POTROŠAČI

ŠTO
proizvoditi

KAKO
proizvoditi

ZA KOGA
proizvoditi

ODLUČUJE
TRŽIŠTE

ODLUČUJE
**KONKURENCIJA
I TEHNOLOGIJA**

ALTERNATIVNI EKONOMSKI SUSTAVI

- ovisno o odgovoru na tri temeljna ekonombska pitanja, razlikujemo **četiri tipa gospodarstva**:

1. **OBIČAJNO**
2. **KOMANDNO ili PLANSKO**
3. **TRŽIŠNO**
4. **MJEŠOVITO**

OBIČAJNO GOSPODARSTVO

- uglavnom su bila zastupljena u prošlosti
- jak utjecaj **tradicije**
- proizvodnja **za vlastite potrebe**
- stočarsko-nomadska plemena (stočarstvo), primitivna poljoprivreda, zanimanje se prenosi sa oca na sina...
- mogu se naći u nekim **industrijski nerazvijenim područjima svijeta** u kojima nema nacionalnog gospodarstva (*Etiopija, Bangladeš, Somalija itd.*)
 - Somalija – 75% stanovništva bavi se nomadskim stočarstvom

OBIČAJNO GOSPODARSTVO

KOMANDNO ILI PLANSKO GOSPODARSTVO

- plan za gospodarstvo donosi se na najvišoj državnoj razini
*(što, kako i za koga će se proizvoditi **odlučuje država**)*
- **faktori proizvodnje** su u većini slučajeva **u državnom ili društvenom vlasništvu** (*danas Sj. Koreja, Kuba i Kina, prije Jugoslavija, SSSR, Istočni blok*)
- donose se „gospodarski planovi“ (*npr. petoljetke u SSSR-u*)

video isječak iz dokumentarnog filma
„Kina – trijumf i kaos – Maostalgija”
veliki skok naprijed
(primjer planskog gospodarstva)

<https://youtu.be/zkEckdKzLRo>

TRŽIŠNO ILI LAISSEZ-FAIRE GOSPODARSTVO

- u tržišnom gospodarskom sustavu dominira **načelo slobodnog tržišta**
- laissez-faire (*fra. pustite neka svatko čini što hoće*) osnovna je krilatica klasične ekonomije a podrazumjeva **da se stvari na tržištu same od sebe odvijaju**
- cijena se formira na temelju **ponude i potražnje**
- **mala ili gotovo nikakva uloga države**
- pojedinci i privatna poduzeća donose odluke o proizvodnji roba **koje im donose najveći profit**

Komandno gospodarstvo

Tržišno gospodarstvo

Nevidljiva ruka

<https://youtu.be/Z1JNI07sSIA>

MJEŠOVITO GOSPODARSTVO

- većina danas razvijenih gospodarstava je mješovita jer nemaju obilježja samo jednog gospodarskog sustava
- odluke se donose dijelom preko tržišta, dijelom državnom regulacijom i dijelom se zasnivaju na običajima
- država ispravlja neuspjeh tržišta i brine se o makroekonomskoj stabilnosti
- kad se država upliće u tržište putem zakona (*poreza, subvencija, poticaja, regulacije kamata*) to se zove **DRŽAVNI INTERVENCIJONIZAM** ili **UTJECAJ VIDLJIVE RUKE**
- tamo gdje se država ne upliće kažemo da djeluje **tržište** (utjecaj) **NEVIDLJIVE RUKE** – što je danas vrlo rijetko

POJMOVI

- **TEMELJNA EKONOMSKA PITANJA**
 1. **ŠTO** proizvoditi
 2. **ZA KOGA** proizvoditi
 3. **NA KOJI NAČIN** proizvoditi
- **ALTERNATIVNI EKONOMSKI SUSTAVI** (tipovi gospodarstava)
 1. **OBIČAJNO**
 2. **KOMANDNO** ili **PLANSKO**
 3. **TRŽIŠNO**
 4. **MJEŠOVITO**
- **DRŽAVNI INTERVENCIONIZAM** – kad se **država upliće** u tržište putem zakona (poreza, subvencija, kamata) – **utjecaj vidljive ruke**
- **TRŽIŠTE NEVIDLJIVE RUKE** – **država se ne upliće** (*laissez-faire*), pojedinci odlučuju što, za koga i na koji način proizvoditi

TRŽIŠTE

TRŽIŠTE – mjesto sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena

- tržište je **mehanizam** putem kojeg kupci i prodavači **određuju cijenu i količinu** nekog dobra
- nastanak i razvoj tržišta rezultat je **potrebe za trgovinom**, tj. **razmjenom proizvoda** između mnogih specijaliziranih proizvođača i potrošača
- kada ne bi bilo tržišta, pojedinci bi bili ograničeni u svojoj potrošnji na ono što mogu sami proizvesti

TRŽIŠTE

- **PODJELA TRŽIŠTA**
 1. PREMA **PROSTORNOM OBUHVATU** – lokalno, regionalno, nacionalno, međunarodno...
 2. PREMA **VRSTI PREDMETA RAZMJENE** – tržišta različitih dobara (*npr. tržište kože, dijamanata, tržište rada, vrijednosnih papira, devizno tržište...*)

OSNOVNE FUNKCIJE TRŽIŠTA

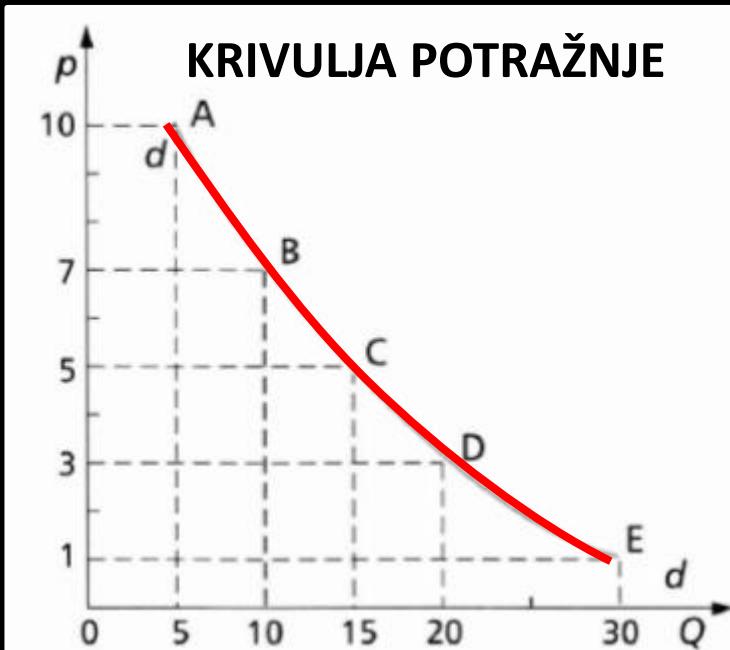
1. **SELEKTIVNA** – ono što je **traženo** bit će **prodano**, a ono što **nije**, ostat će **neprodano** (*npr. svake godine na štandovima je nešto novo hit – laseri, fidget spinneri, skateboardi, tamagočiji...*)
2. **ALOKACIJSKA** – razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji** (*npr. sportski rezervi za vrijeme sportskih događanja, sladoled ljeti...*)
3. **DISTRIBUCIJSKA** – **raspodjela** ukupno ostvarenog **profita** (npr. ako poduzetnik ostvari veću zaradu, povisit će plaću radnicima)
4. **INFORMACIJSKA** – poduzetnik može **koristiti informacije koje mu tržište nudi** kako bi mogao procijeniti **što proizvoditi i koje promjene uvesti** (*ekonomiziranje informacija s tržišta*)
5. **RAZVOJNA** – unosi se **racionalnost** u gospodarske djelatnosti te se poduzetnici konkurencijom prisiljavaju na **stalnu brigu o razvoju**

Zakon ponude i potražnje (Financijalac)

<https://youtu.be/PqaAAM61DQE>

POTRAŽNJA

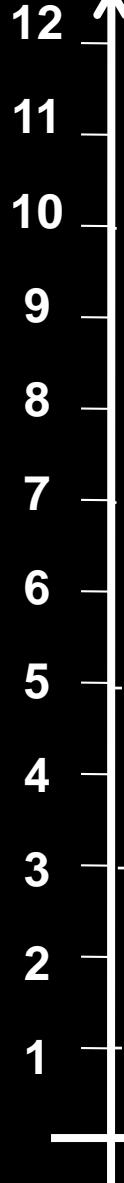
- ukupna količina dobara i usluga koje će potrošači kupiti po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** i u određenom **vremenu**
- kolika **količina** dobara će biti prodana ovisi o njihovoj **cijeni**
- **OPĆI ZAKON POTRAŽNJE** – kad **cijena** dobra **raste**, **potraživana** se količina **smanjuje**, i obrnuto

SKALA POTRAŽNJE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Potraživana količina Q (tisuća tona)
A	10	5
B	7	10
C	5	15
D	3	20
E	1	30

CIJENA

ljudi ne kupuju
jer je **preskupo**

smanjenjem
cijena, **povećava**
se potražnja

dalnjim smanjenjem
cijena, još više se
povećava potražnja

SKALA POTRAŽNJE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Potraživanja kol. Q (tis. t)
A	10	5
B	7	10
C	5	15
D	3	20
E	1	30

NEGATIVAN ODNOS IZMEĐU
CIJENE I KOLIČINE

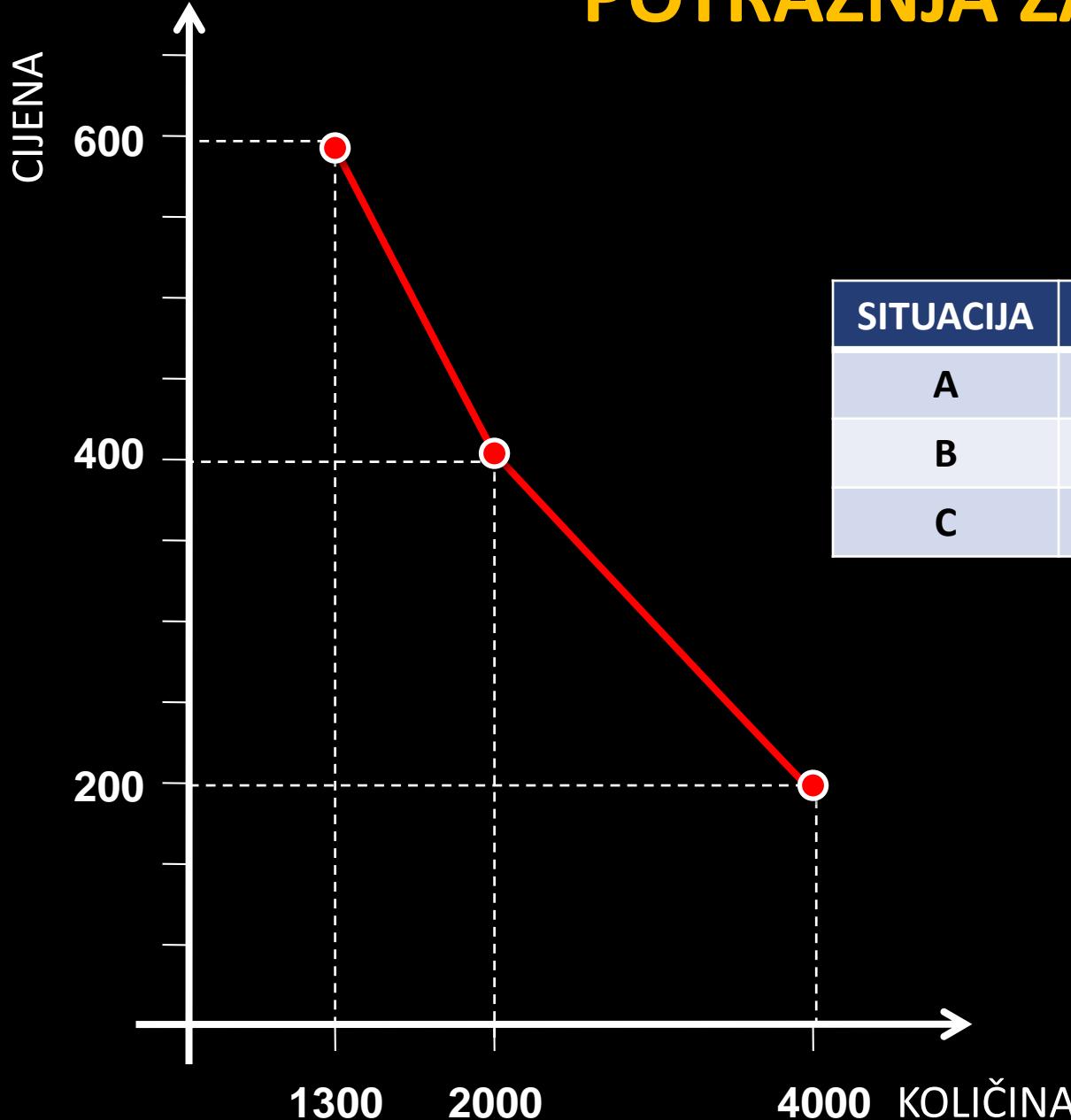
NIŽA CIJENA – VEĆA POTRAŽNJA
VIŠA CIJENA – MANJA POTRAŽNJA

proizvod postaje dostupan
širokim masama radi još
većeg pojeftinjenja

KRIVULJA POTRAŽNJE

POTRAŽIVANJA

POTRAŽNJA ZA MOBITELIMA

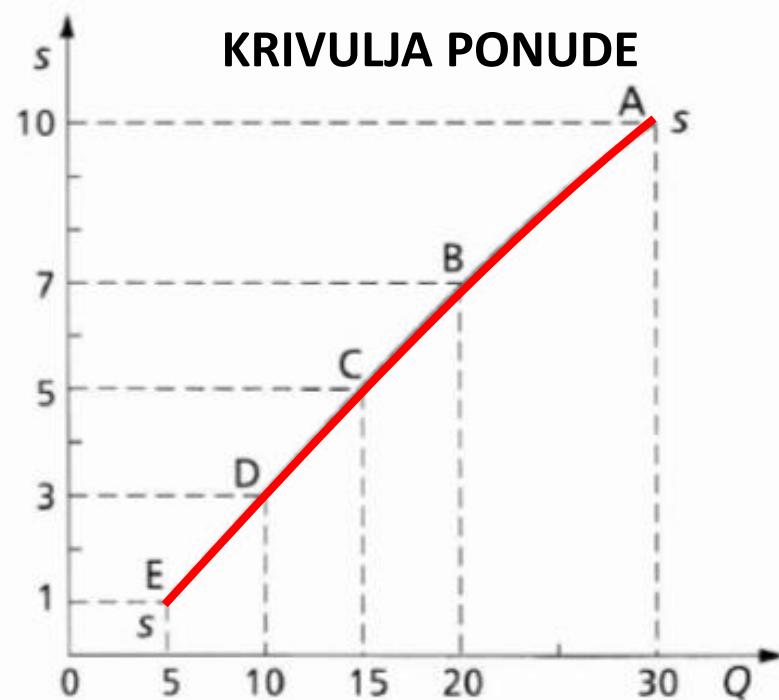
SITUACIJA	CIJENA	KOLIČINA
A	600 kn	1300 kom.
B	400 kn	2000 kom.
C	200 kn	4000 kom

ŠTO UTJEĆE NA POTRAŽNJU

- **dohodak potrošača** (*rastom dohodka, potrošači više kupuju*)
- **veličina tržišta** (*veće tržište, veća potražnja*)
- **cijene dobara** (*niža cijena, veća potražnja*)
- **ukusi i potrebe potrošača** (*hrana, cigarete i sl.*)
- **posebni utjecaji**
(npr. potražnja za klima uređajima ljeti, gospodarska kriza...)
- **raspoloživost i cijena povezanih dobara**
(npr. cijena jednog energenta se poveća, ljudi počinju koristiti drugi – npr. prelazak sa struje na drva za ogrjev)

PONUDA

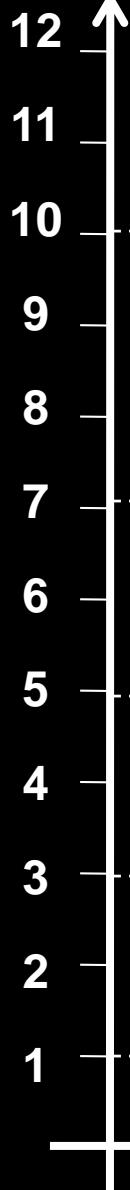
- ukupna količina dobara i usluga koje će se **nuditi na prodaju** po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** u određenom **vremenu**
- **OPĆI ZAKON PONUDE** – proizvođači će uvijek biti voljni **ponuditi veću količinu** određenoga dobra kad mu je **cijena veća**, i obrnuto

SKALA PONUDE KUKURUZA

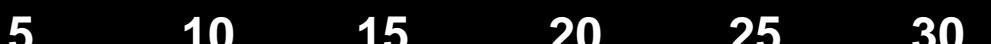
Situacija	Cijena p (kn)	Ponuđena količina Q (tisuća tona)
A	10	30
B	7	20
C	5	15
D	3	10
E	1	5

CJENA

kada cijena počne padati,
proizvođači će smanjiti
proizvodnju (*jer im se manje
nego prije isplati proizvoditi*)

daljnje smanjenje cijene
utječe na smanjenje
proizvodnje

radi velike potražnje, cijena je
visoka – proizvođači proizvode
više radi dobre cijene

SKALA PONUDE KUKURUZA

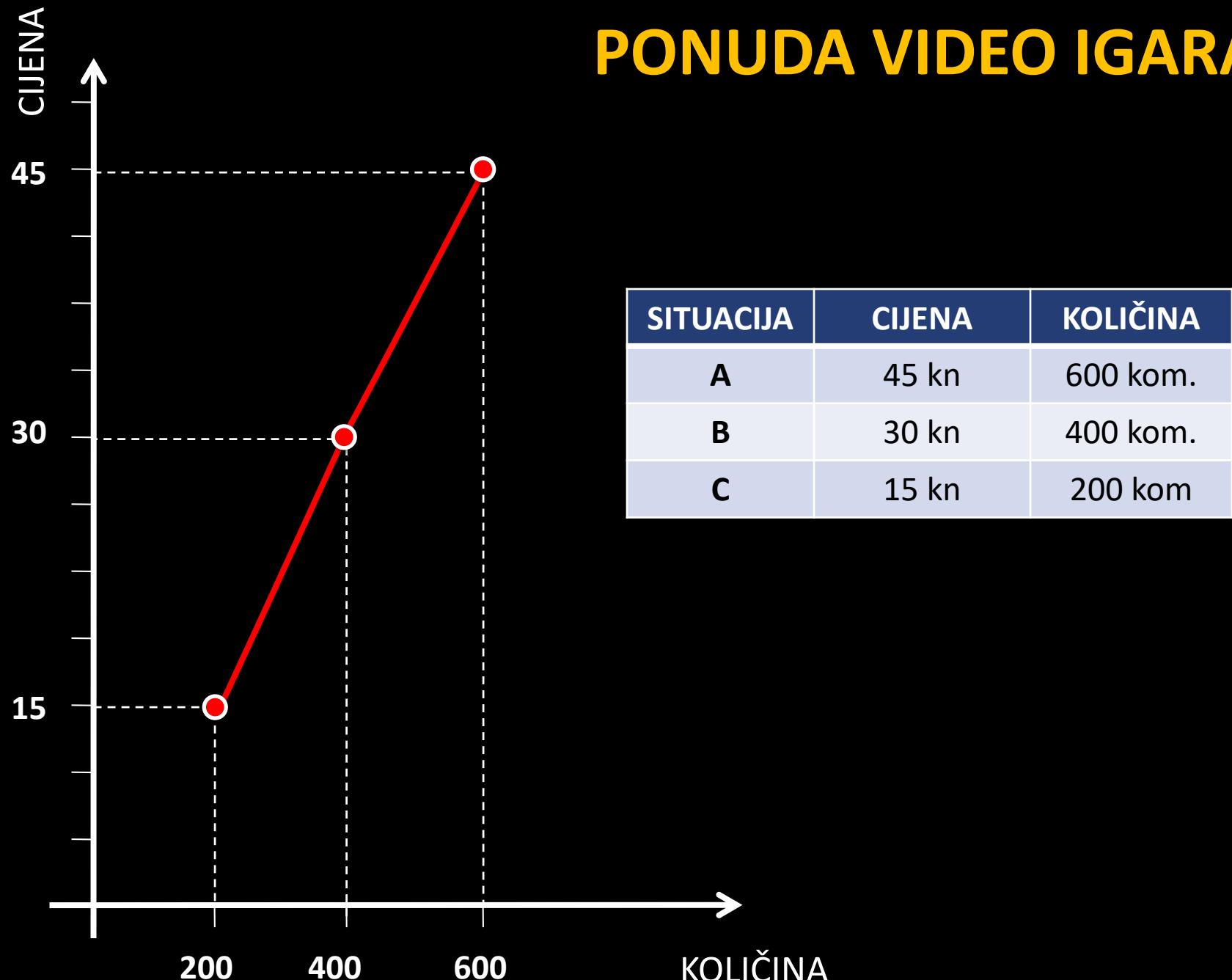
Situacija	Cijena s (kn)	Količina koja se nudi Q (tis. t)
A	10	30
B	7	20
C	5	15
D	3	10
E	1	5

**POZITIVAN ODNOS IZMEĐU
CIJENE I KOLIČINE**
VIŠA CIJENA – VEĆA PONUDA
NIŽA CIJENA – MANJA PONUDA

KRIVULJA PONUDE

KOLIČINA KOJA SE NUDI

PONUDA VIDEO IGARA

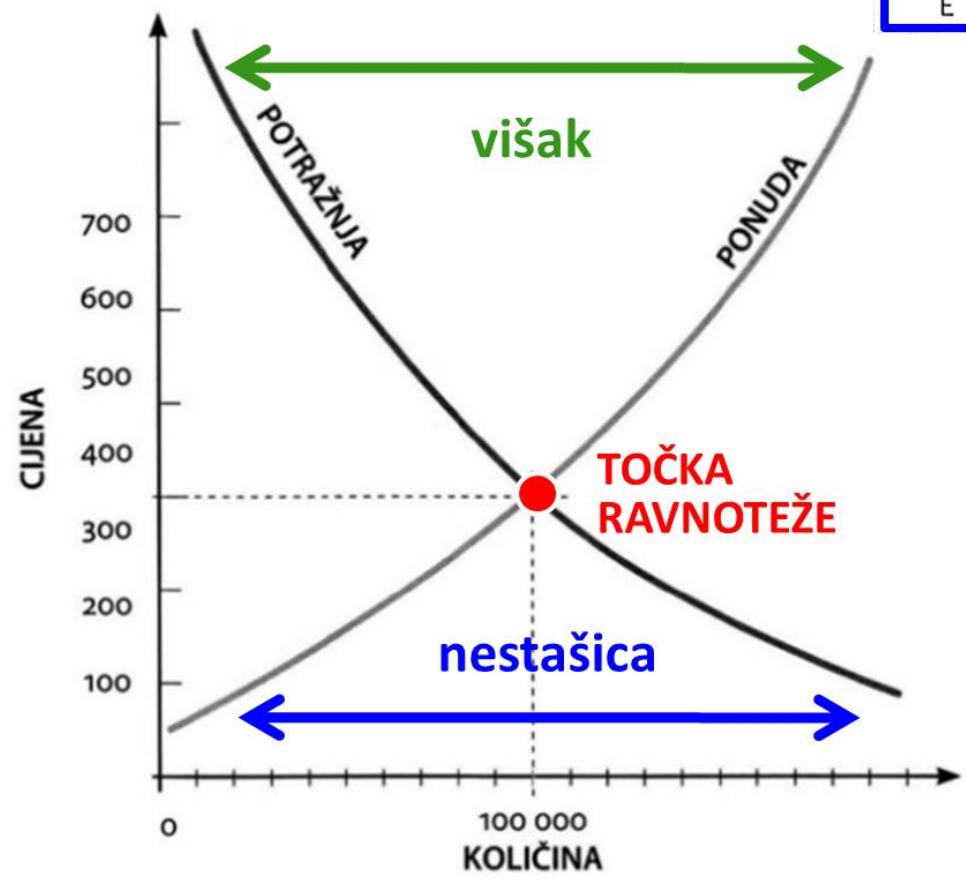
ŠTO UTJEĆE NA PONUDU

- **tehnološki napredak** (*promjene u proizvodnji i distribuciji koje smanjuju trošak – tzv. Mooreov zakon*)
- **troškovi proizvodnje** (*smanjenje troškova radne snage, energije, rude, strojeva...*)
- **cijene povezanih dobara** (*cijene alternativnih proizvoda*)
- **državne politike** (*ekološki zahtjevi, porezi, minimalne plaće radnicima...*)
- **posebni utjecaji** (*vremenske prilike, npr. u poljoprivredi*)

TRŽIŠNA CIJENA

- prema zakonu ponude i potražnje, cijena na tržištu formira se **izjednačenjem ponude i potražnje**

Situacija	Cijena kn	Potraživana količina (Q_d)	Ponuđena količina (Q_s)	Stanje na tržištu	Pritisak na cijenu
A	10	5	30	višak	naniže
B	7	10	20	višak	naniže
C	5	15	15	ravnoteža	neutralan
D	3	20	10	nestašica	naviše
E	1	30	5	nestašica	naviše

SAVRŠENA I NESAVRŠENA KONKURENCIJA

NESAVRŠENA KONKURENCIJA

KONKURENCIJA NA STRANI PONUDE

broj ponuđača

MONOPOL

1

DUOPOL

2

OLIGOPOL

više

KONKURENCIJA NA STRANI POTRAŽNJE

broj kupaca

1

MONOPSON

2

DUOPSON

više

OLIGOPSON

SAVRŠENA KONKURENCIJA

Tržište gdje postoji velik broj ponuđača istog proizvoda ili usluge, te velik broj zainteresiranih kupaca. **Nitko od njih nije dovoljno moćan da može utjecati na cijenu**

KRUŽNI TIJEK EKONOMSKIH AKTIVNOSTI U GOSP.

- dva temeljna ekonomска subjekta na tržištu – **KUĆANSTVO** i **POSLOVNA ORGANIZACIJA**
- **KUĆANSTVO** – nositelj **potražnje** dobara i usluga
- **POSLOVNA ORGANIZACIJA** – nositelj **proizvodnje** dobara i usluga
(kako bi proizvodili moraju kupovati činitelje proizvodnje)
 - kućanstva prodaju činitelje proizvodnje (rad i dr.) a kupuju dobra i usluge (koja proizvode poslovne organizacije)
- zbog toga postoje dva tijeka:
 1. **TIJEK DOBARA**
 2. **TIJEK NOVCA**
- prodaja i kupnja se obavlja **posredovanjem novca**
 - tijek dobara se mijenja (novi proizvodi) dok tijek novca uvijek ostaje isti (jer se novac ne uništava već iznova posreduje)

KRUŽNI TIJEK EKONOMSKIH AKTIVNOSTI U GOSPODARSTVU

TEMELJNI EKONOMSKI SUBJEKTI NA TRŽIŠTU

NOSITELJ PROIZVODNJE

dobra i usluga (*kako bi proizvodili moraju kupovati činitelje proizvodnje*)

NOSITELJ POTRAŽNJE

dobra i usluga (*prodaju činitelje proizvodnje (rad i dr.) a kupuju dobra i usluge*)

novac (renta, nadnice, plaća, kamate, profit)

zemlja, rad, financijski kapital

POSLOVNE ORGANIZACIJE

TIJEK DOBARA

mijenja se

(novi proizvodi)

dobra i usluge

novac

KUĆANSTVA

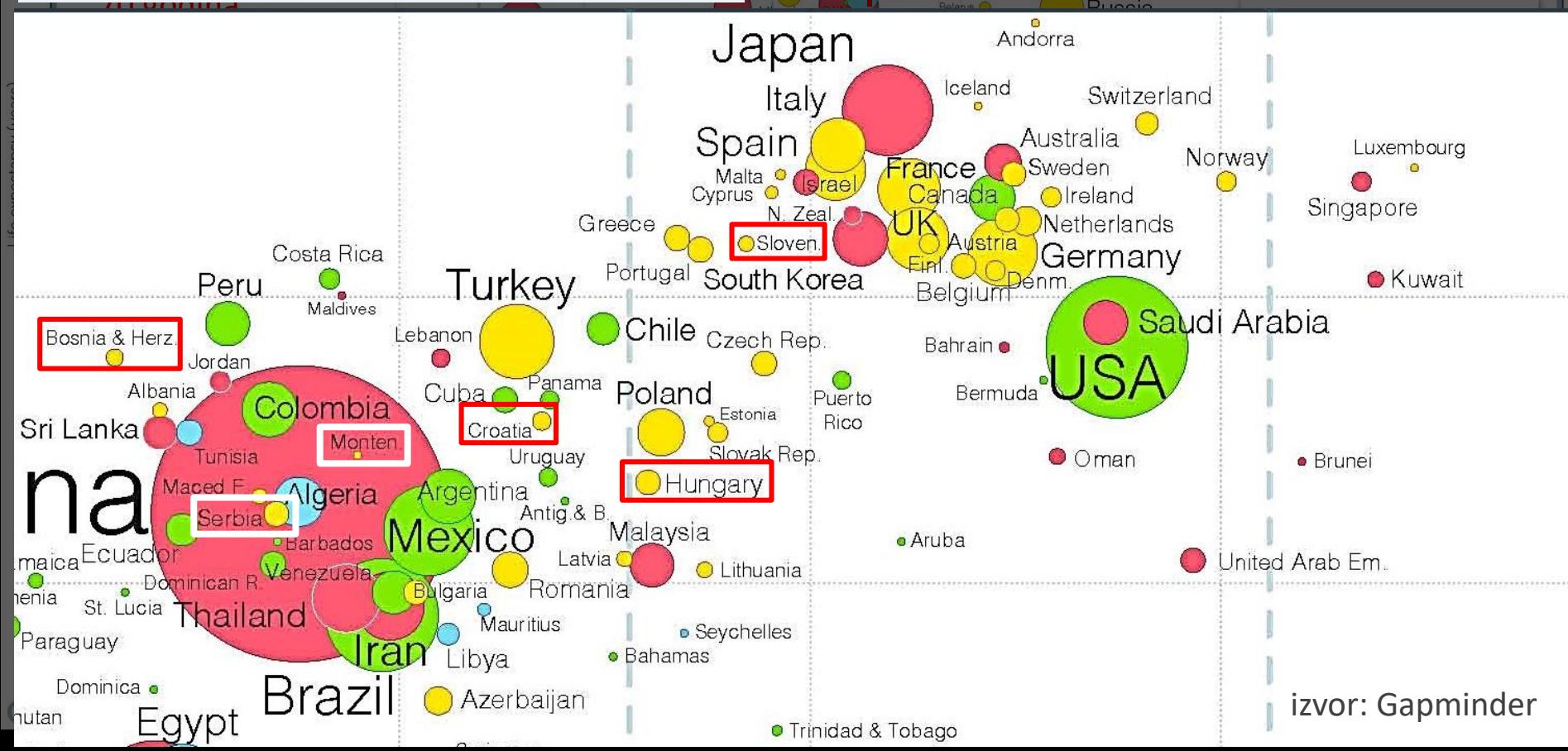
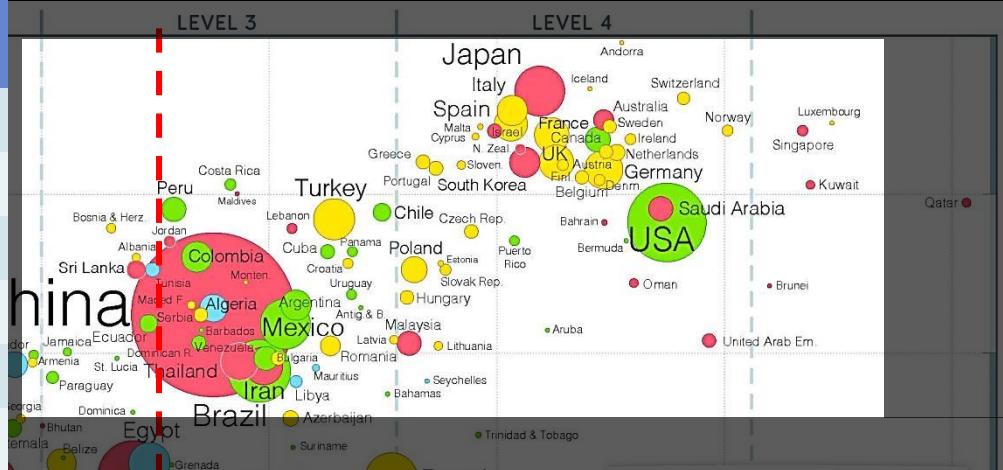
TIJEK NOVCA

ostaje isti jer se novac ne uništava već iznova posreduje

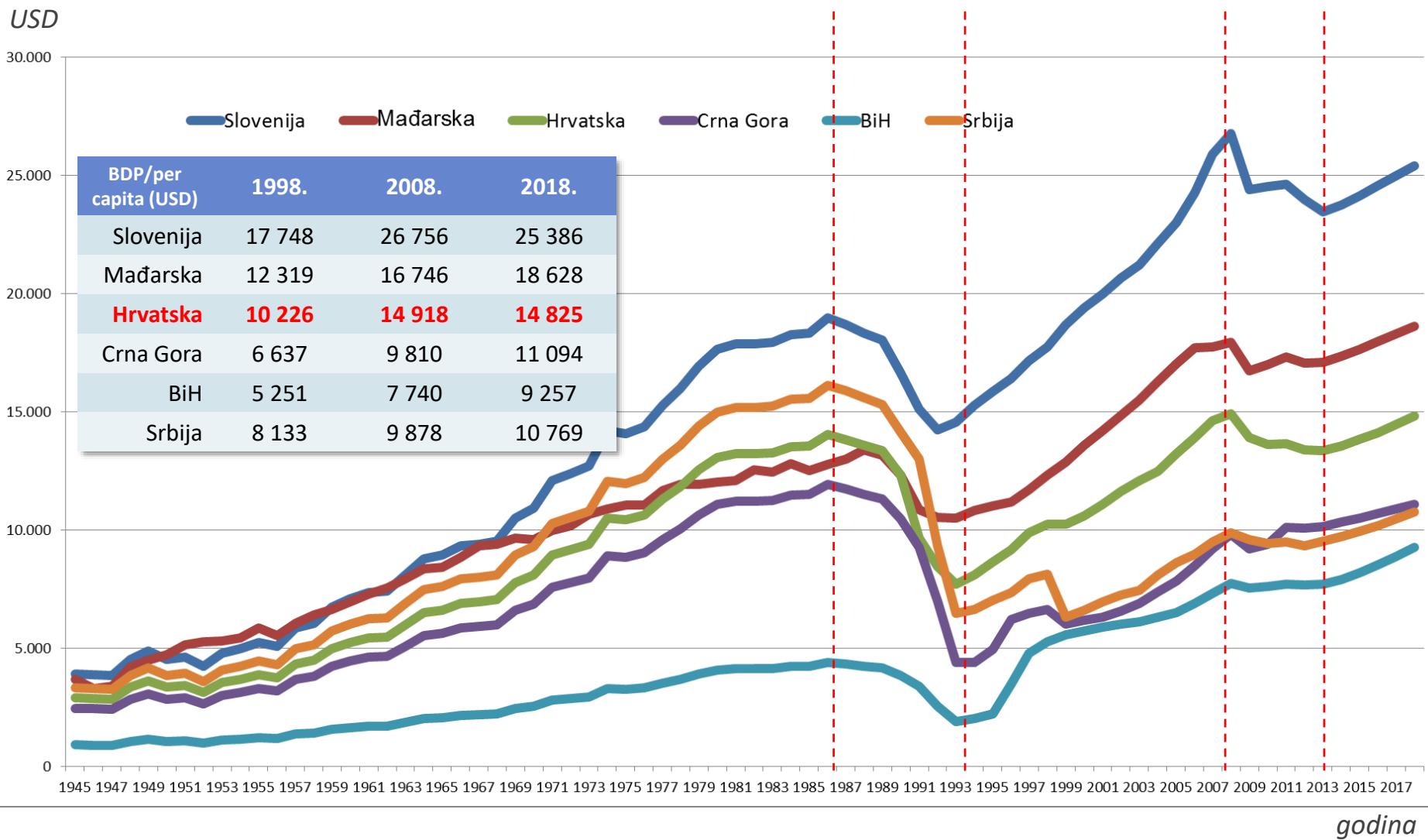
DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- osnovni makroekonomski pokazatelji gospodarstva:
 - **nacionalni proizvod (*output*)**
 - **stopa nezaposlenosti**
 - **stopa inflacije**
- uloga države je **kontrolirati** navedene pokazatelje
- **NACIONALNI PROIZVOD (*output*)** – mjera **ukupne gospodarske aktivnosti**, tj. ukupnog proizvoda nekog gospodarstva **BDP – *Bruto Domaći Proizvod* (GDP - Gross Domestic Product)**
 - **uključuje** vrijednost **stranih investicija u domaće gospodarstvo** ali **isključuje** vrijednost **domaćih investicija u inozemstvu**
npr. Toyota otvorila novu tvornicu automobila u SAD-u, ta investicija ide u američki ali ne i japanski BDP

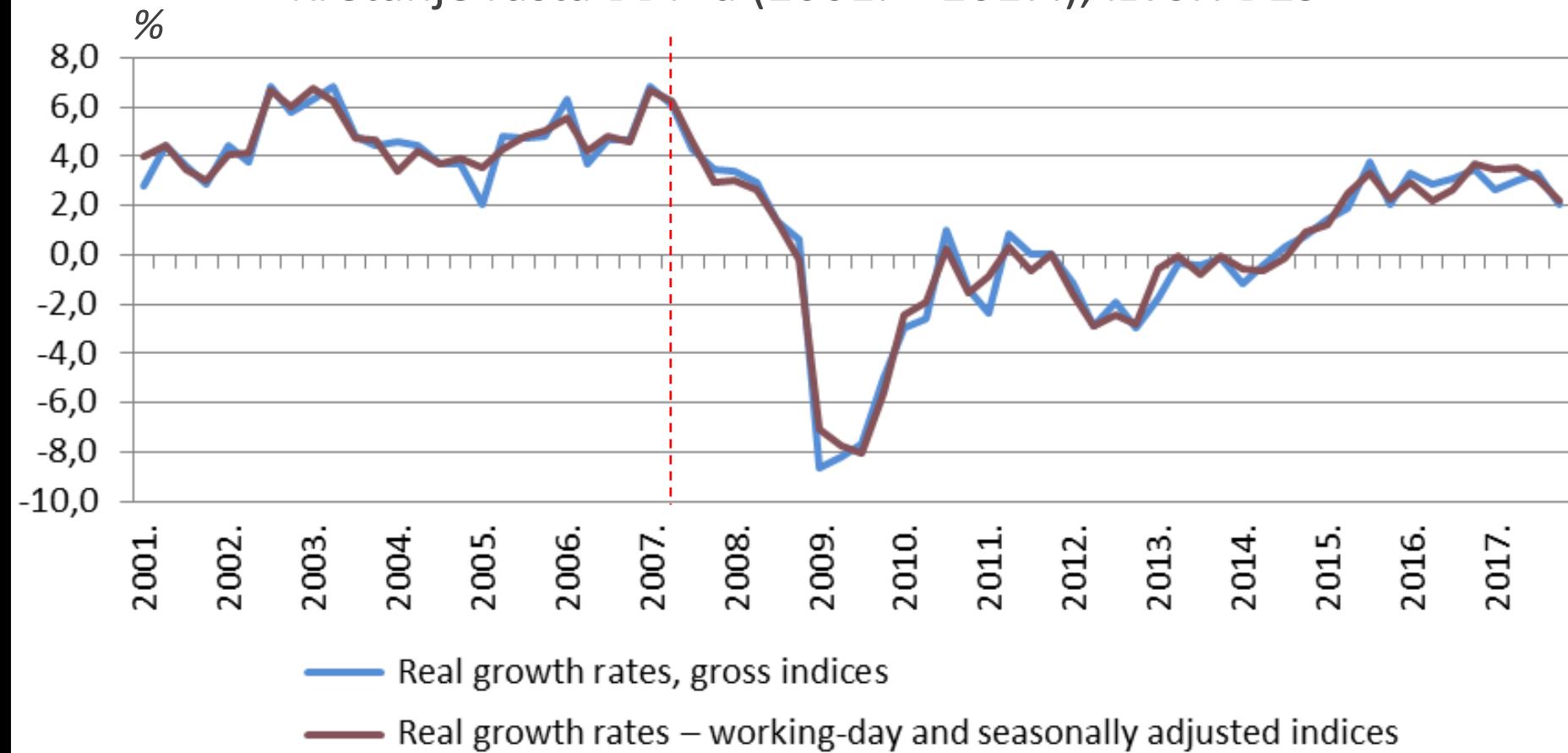
BDP/per capita (USD)	1998.	2008.	2018.
Slovenija	17 748	26 756	25 386
Mađarska	12 319	16 746	18 628
Hrvatska	10 226	14 918	14 825
Crna Gora	6 637	9 810	11 094
BiH	5 251	7 740	9 257
Srbija	8 133	9 878	10 769

Kretanje BDP/per capita po PPP-u (1945. – 2018.), izvor: Gapminder

Kretanje rasta BDP-a (2001. – 2017.), izvor: DZS

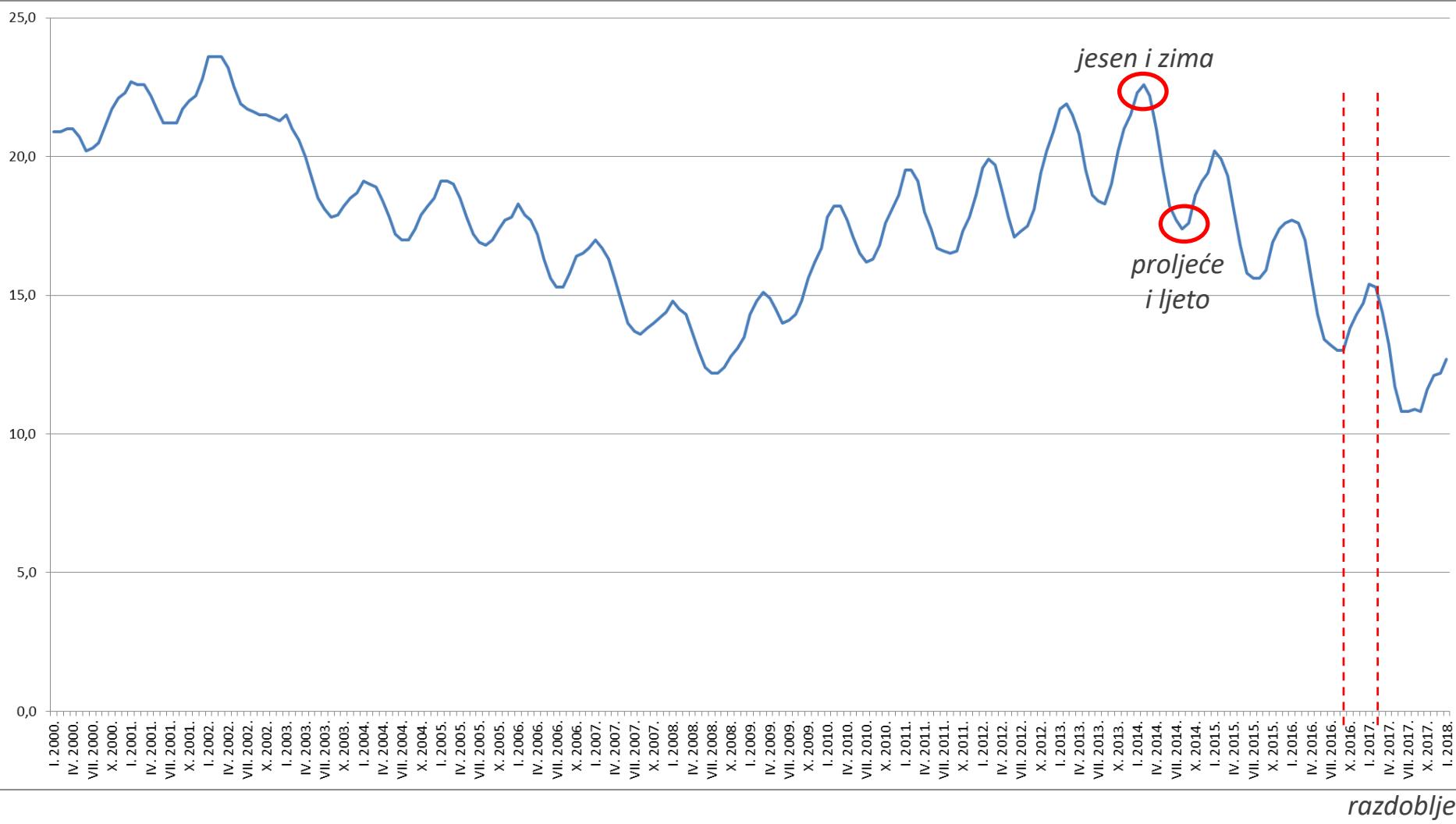

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **NEZAPOSLENI** – oni radnici koji **žele raditi** za određenu plaću, prema svojoj kvalifikaciji, ali **ne mogu naći posao**
- **RADNO AKTIVNO STANOVNIŠTVO** – osobe starije od **16** godina i mlađe od **65** za muškarce, odnosno **60** za žene
 - *pravo na mirovinu: M – 65 (45) i Ž – 60 (35), od 2033. g: M i Ž – 67*
- **STOPA NEZAPOSLENOSTI** – **broj nezaposlenih** podijeljen s **ukupnim brojem radnika** (radno aktivnog stanovništva) izražen u postotcima – **stopa nezaposlenosti u RH** (8.2017. – **10,9%**; 1.2018. – **12,7%**, 1.2020. – **8,4%**)
- **VRSTE NEZAPOSLENOSTI**
 - **FRIKCIJSKA** – *posljedica kretanja ljudi iz jednog mjesta u drugo*
 - **STRUKTURNΑ** – *posljedica prevelike ponude u nekim granama i regijama*
 - **CIKLICKΑ** – *posljedica male potražnje za radnom snagom i velike ponude radne snage (povezana s krizom u gospodarstvu)*

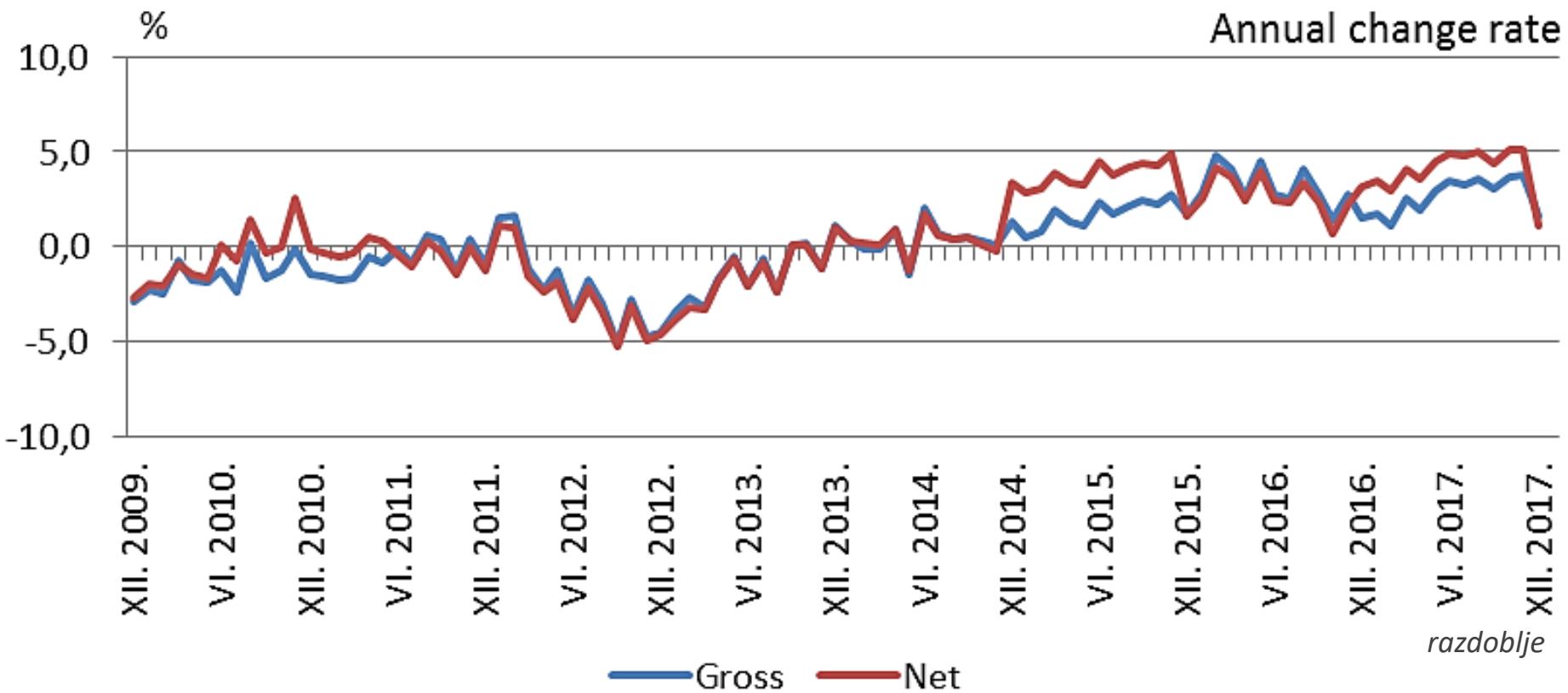
%

Stopa registrirane nezaposlenosti u Hrvatskoj (2000. – 2018.), izvor: DZS

razdoblje

Realan rast prosječne plaće (2009. – 2017.), izvor: DZS

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **INFLACIJA** – označava **rast** opće razine **cijena** svih dobara i usluga, a time i **pad kupovne snage**, odnosno **vrijednosti novca**
 - *uzroci inflacije su prevelika ponuda novca i fiskalni (porezni) deficit (manjak)*
- **VRSTE INFLACIJE**
 - **UMJERENA** – *spor i predvidljiv rast cijena (jednoznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **GALOPIRAJUĆA** – *cijene brzo rastu (dvoznamenkaste ili troznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **HIPERINFLACIJA** – *potpuna nestabilnost cijena i novca (rast cijena od 50% mjesечно do više milijuna posto godišnje)*
- **DEFLACIJA** – **pad** opće razine **cijena** uzrokovan **povećanjem vrijednosti novca** (*proizvodna i novčana deflacija*)

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

NAJVEĆA ZABILJEŽENA INFLACIJA

1945. – Mađarska cijene su se **udvostručavale svakih 15 sati**

1993./94. - SR Jugoslavija (danas Srbija) cijene su se **udvostručavale svakih 16 sati**

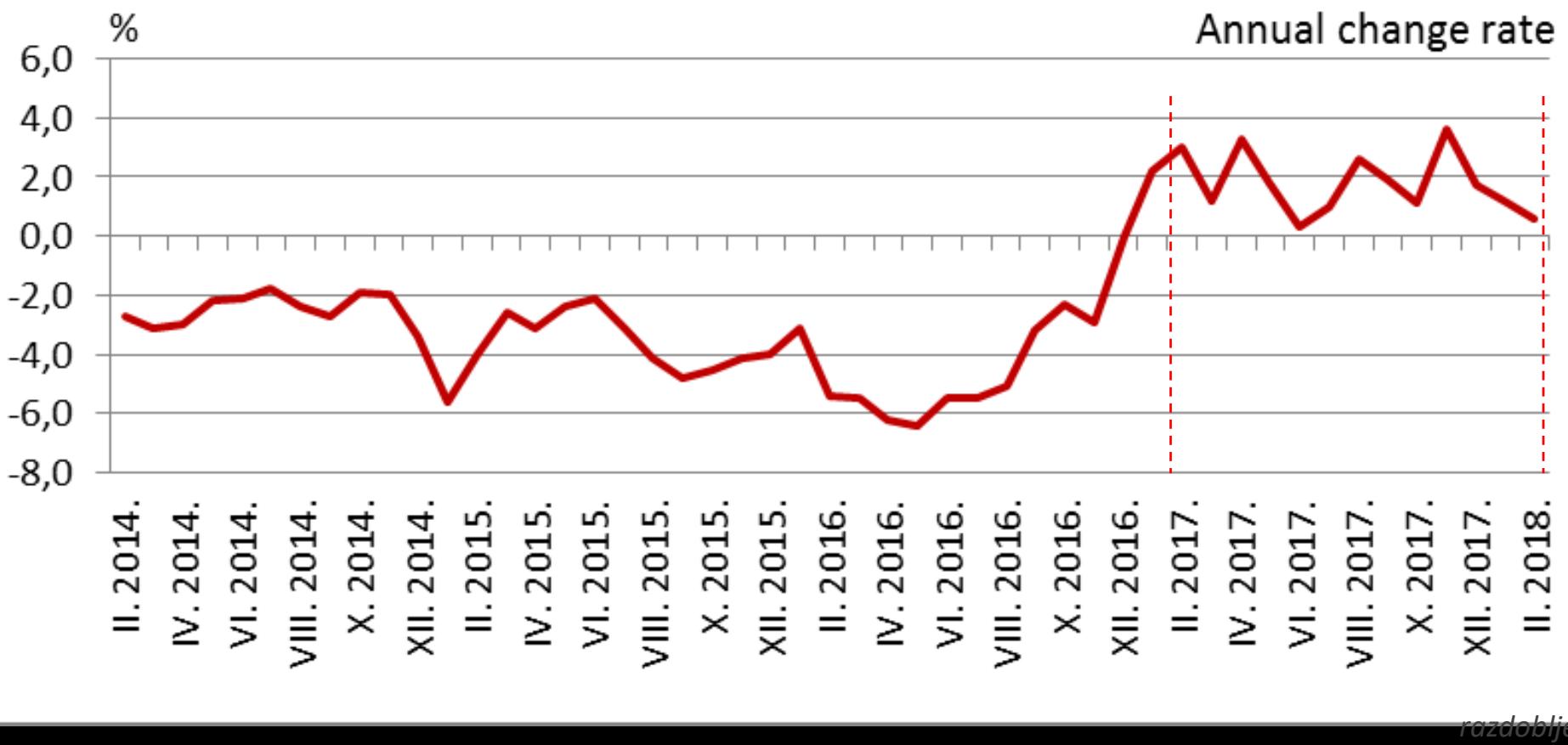
Hiperinflacija u Njemačkoj

<https://youtu.be/Ge19E5OK9uc>

Inflacija (Financijalac – HRT)

https://youtu.be/yYbf365_szA

Rast cijena proizvoda (2009. – 2017.), izvor: DZS

razdoblje

EKONOMSKA FUNKCIJA DRŽAVE

- TRI TEMELJNE EKONOMSKE FUNKCIJE DRŽAVE:

- poticanje **UČINKOVITOSTI**
- poticanje **JEDNAKOSTI**
- poticanje **STABILNOSTI**

- ispravljanje tržišne nesavršenosti
- **ANTITRUSTOVSKA POLITIKA**
zaštita od monopolja i poticanje konkurenčije
- **alokacijska uloga** - razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji (javni radovi i djelatnosti)**

– **fiskalnom** (*porezima, subvencijama, potporama*) i **monetarnom** politikom (*visinom kamate i kredita*) **regulira ponudu novca** te tako **smanjuje inflaciju i nezaposlenost** te **povećava ekonomski rast**

- **progresivno oporezivanje**
- **subvencioniranje** osoba s niskim dohotkom
- **socijalna pomoć** siromašnima, njega starijim i nemoćnim osobama, bolesnima...
- subvencioniranje medicinske pomoći

EKONOMSKI CILJEVI

- s obzirom na područja koje obuhvaćaju, ekonomске ciljeve možemo podjeliti na **mikroekonomske** i **makroekonomske**

- ostvarivanje jednog cilja može negativno utjecati na jedan ili više drugih ciljeva (*npr. ekonomska sloboda može utjecati na pravednu raspodjelu*)

MIKROekonomski CILJEVI

EKONOMSKA UČINKOVITOST

- uporaba ograničenih ekonomskih resursa radi **proizvodnje što je moguće više željenih dobara i usluga** (*što je jeftinije moguće*)

EKONOMSKA SLOBODA

- pravo na vlastite proizvodne resurse i njihovu uporabu (**po vlastitoj volji**)
- **pojedinci slobodno kupuju, prodaju, organiziraju, proizvode i troše, uz malo ili nikakvo uplitanje države**

PRAVEDNA RASPODJELA

- podrazumijeva **poštenu raspodjelu dohotka ili dobara** među pojedincima u društvu
- omogućavanje svim ljudima **podmirivanje osnovnih potreba i pravo na rad**

MAKROekonomski CILJEVI

GOSPODARSKI RAST

- podizanje standarda života mjereno dohotkom po stanovniku (*BDP per capita*)
- tri načina rasta gosp.:
 1. proširenje prirodnih resursa
 2. razvoj tehnologije
 3. povećanje kapitalnih resursa

PUNA ZAPOSLENOST

- podrazumijeva **zaposlenost svih raspoloživih resursa** (*iako se najčešće u središte stavlja puna zaposlenost radnih resursa*)
- *smanjena zaposlenosti loše utječe na gospodarstvo*

STABILNOST CIJENA

- **održavanje** bez rasta ili pada prosječne razine **cijena**
- **inflacija** – rast opće razine cijena i pad vrijednosti novca
- inflacija ne stvara dobru klimu za poslovanje

NOVAC

NOVAC – sve što služi kao **općeprihvaćeno sredstvo razmjene** ili **sredstvo plaćanja**

- gotovina, kreditne i debitne kartice, čekovi, **bankarski (depozitni) novac**, robni novac (trampa), digitalni (kriptovalute)

FUNKCIJE NOVCA

1. kao **sredstvo razmjene**
2. kao zajednička **obračunska jedinica** (mjera vrijednosti)
3. kao sredstvo **čuvanja bogatstva** i **zadržavanja vrijednosti**
4. **svjetski novac** (novac koji je konvertibilan i koristi se u međunarodnoj trgovini)

VRIJEDNOST NOVCA – **materijalna** (*vrijednost materijala od kojeg je napravljen*) i **funkcionalna** (*vrijednost novca kao sredstva razmjene*)

- **SREDIŠNJA (EMISIJSKA) BANKA** kontrolira količinu novca u opticaju (u RH je to **Hrvatska narodna banka**)

DEBITNE KARTICE – plaćamo kupljenu robu i odmah nam se skida novac s računa

KREDITNE KARTICE – nisu sredstvo plaćanja već sredstvo odgode plaćanja

ČEKOVI – omogućuju odgodu plaćanja

DEPOZITNI NOVAC

DEPOZITNI (BANKARSKI ili KNJIŽNI) NOVAC – upis uložena gotova novca u knjige (poslovne) banke u korist štedište (vjerovnika)

- **dužnik** (vlasnik depozitnog novca) – uplaćuje na račun **vjerovnika** (onaj koji potražuje novac)
- **najveći dio transakcija se odvija depozitnim novcem** – čekovi i virmani, internet bankarstvo, PayPal, prijenos novca...
- depozitni novac može se zamijeniti gotovinom (*npr. u banci, na bankomatu, kod poštara...*)
- prvi **kovani novac** javlja se u 7. st. pr. Kr. u Maloj Aziji, a **papirnati novac** se prvi put javlja oko 1000. g u Kini, a u Europi u 17. st.
- kod nas se prvi novac kovao u Dubrovačkoj republici (14. st)
- kuna se počinje koristiti u NDH – 1 kn = 100 banica

NOVAC I KAPITAL

KAPITAL – bogatstvo (*imovina ili novac*) koje se **posjeduje ili upotrebljava** u nekom poslu

KATEGORIJE KAPITALA

1. MATERIJALNI

– *zgrade, oprema, zalihe, novac*

2. NEMATERIJALNI

– *autorska prava, znanje, inovacije, patenti*

TRŽIŠTE KAPITALA – tržište **vrijednosnih papira** (*npr. dionicama i obveznicama*)

BURZA – mjesto trgovine (prodaje i kupnje) **vrijednosnih papira**

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

DIONICE – vrijednosni papiri koji govore o određenom vlasničkom udjelu u dioničkom društvu (poduzeću ili poslovnoj organizaciji)

– dionice su **SKUP PRAVA** u nekom poduzeću – pravo vlasništva, pravo upravljanja i pravo na dividendu (dobit od rasta dioničkog društva)

VRSTE DIONICA

- REDOVNE
- POVLAŠTENE (*dolaze prije na isplatu i imaju veći vlasnički udio*)
- OSTALE (*vikulirane, blue chip, john dow dionice*)

VRIJEDNOST DIONICA

- **NOMINALNA** – iznos na koji dionica glasi prilikom stavljanja na tržiste
- **BURZOVNA** – trenutna (i očekivana) vrijednost dionice

INDEKS DIONICA – pokazatelj kretanja vrijednosti dionica

BROKERI – trguju dionicama **u tuđe ime** i za to dobivaju određenu proviziju

DILERI – preprodaju dionice **u svoje ime** (mogu biti pojedinci ili tvrtke)

DIONICE – primjer INA d.d.

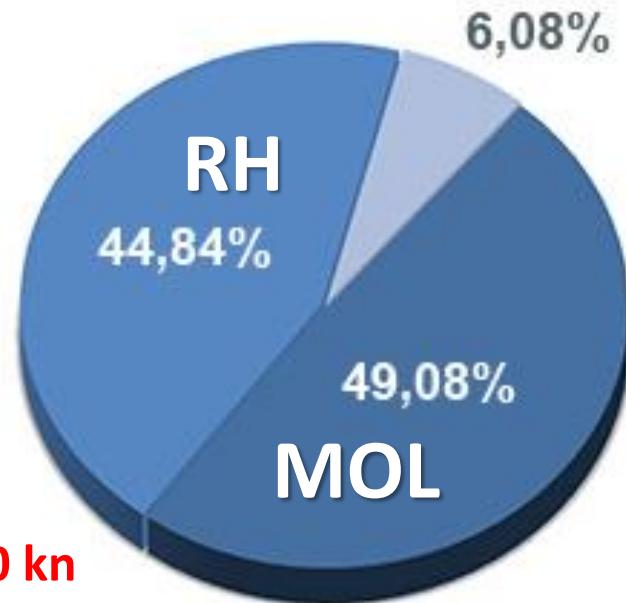
DIONIČARSKA STRUKTURA

po broju dionica

MOL	4.908.207
Vlada Republike Hrvatske	4.483.552
Privatni i institucionalni investitori	608.241
Ukupno	10 000 000

Nominalna vrijednost 1 dionice (1. 12. 2006.): **900,00 kn**

Burzovna vrijednost 1 dionice (20. 5. 2021.): **3.240,00 kn**

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

OBVEZNICE – vrijednosni papiri kojima se izdavatelj obvezuje da će vlasniku obveznice isplatiti do određenog roka iznos naznačen na obveznici **uz padajuće kamate**

– obveznice su **oblik zajma**, tj. **POTVRDA O DUGU**

DUŽNIK – izdavatelj obveznice – subjekt koji traži pozajmicu

VJEROVNIK (*bondholder*) – vlasnik obveznice – kupio je obveznicu od izdavatelja

– obveznice najčešće izdaje država kad podiže zajam (ali i poduzeća)

VRSTE OBVEZNICA (prema dospijeću na naplatu)

- KRATKOROČNE (*dospijeće do jedne godine*)
- SREDNJOROČNE (*dospijeće od jedne do deset godina*)
- DUGOROČNE (*dospijeće od deset i više godina*)
- *kamatna stopa raste s obzirom na dospijeće na naplatu (dulje čekanje – veća kamata – veći rizik)*

NOGOMETNI KLUB »DINAMO« ZAGREB

Serija A N° 000136

OBVEZNICA

NA IZNOS OD

NOVIH 30 DINARA

ZA UNUTARNJI SANACIONI ZAJAM NOGOMETNOG KLUBA »DINAMO« ZAGREB

Nogometni klub »Dinamo« Zagreb, obavezuje se platiti

Iznos od N. Din 30 – (trideset) sa 1% kamata godišnje o dospjeću.

Zajam dospjeva dana 1. veljače 1971. godine.

(platiti zajma glavnice i kamata po nvoj suvremenici vratiće se u vremenu od 1. veljače do
zaključno 31. srpnja 1971. godine)

Istekom navedenog roka netrajuće pravo na naplatu.

Nogometni klub »Dinamo« Zagreb, obavezuje se platiti

**Iznos od N. Din 30 – (trideset) sa 1% kamata godišnje o dospjeću.
Zajam dospjeva dana 1. veljače 1971. godine.**

DIONICE I OBVEZNICE – RAZLIKA

	DIONICE	OBVEZNICE
potvrda o	vlasništvu	dugu
dobit u obliku	dividende	kamate
rizik ulaganja	veći	manji
rok trajanja	neograničen	ograničen
isplata u slučaju bankrota	posljednji	dolaze prije na naplatu

- obveznice su slične kreditu, ali nisu isto:
- **kredit** se posuđuje od banaka i nije prenosiv (isplaćuje se jednoj banci do kraja isplate kredita)
- **obveznice** se mogu kupiti od različitih gospodarskih subjekata (npr. osiguravajućih društava, korporacija...) i prenosive su

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

- poslovne organizacije pribavljaju novčana sredstva **uzimanjem kredita** ili **emisijom vlastitih vrijednosnih papira**
- ako poslovne organizacije žele povećati vlastita sredstva (imovinu), onda **emitiraju dionice**, a kada žele uzeti kredit, **izdaju obveznice**
- **SEKURITIZACIJA** (*lat. securities* – vrijednosni papiri) – pribavljanje sredstava emitiranjem vrijednosnih papira (dionica i obveznica)

LINKOVI NA VIDEA

- How The Stock Exchange Works: <https://youtu.be/cYMWcaS-1U0>
- Trgovina na burzi (Financijalac – HRT): <https://youtu.be/MGWS4-ZSOWw>
- Dionice (Financijalac HRT): <https://youtu.be/pi989o0qofs>
- Obveznice (Financijalac HRT): <https://youtu.be/uuk70KPF9Zg>

EKONOMSKA POLITIKA

– postoji više područja ekonomske politike:

1. **FISKALNA POLITIKA** (*porezna*)
2. **MONETARNA POLITIKA** (*novčana*)
3. vanjskotrgovinska politika
4. politika cijena
5. politika dohotka

– ekonomskom politikom **država nastoji ostvariti makroekonomske ciljeve** (gospodarski rast, stabilnost cijena i punu zaposlenost)

FISKALNA EKONOMSKA POLITIKA

FISKALNA POLITIKA – sastoji se od politike **opće potrošnje** (*politika proračuna, odnosno javni rashodi*) i **porezne** politike

- razlikujemo **EKSPANZIJSKU** (*ili antirecesijsku*) i **KONTRAKCIJSKU** (*ili antiinflacijsku*) fiskalnu politiku
 - **EKSPANZIJSKA** – **smanjenjem poreza** i **povećanjem državne potrošnje** povećava se ukupna proizvodnja i zaposlenost
 - **KONTRAKCIJSKA** – **povećanjem poreza** i **smanjenjem potrošnje države** smanjuje se inflacija (*ali i ukupna proizvodnja i zaposlenost*)

PRORAČUN – novčani plan prihoda i rashoda neke države (*ili uže teritorijalne jedinice*) za određeno razdoblje (*obično godinu dana*)

- **PRORAČUNSKI DEFICIT** – ako su **rashodi veći** od prihoda
- **PRORAČUNSKI SUFICIT** – ako su **rashodi manji** od prihoda

OPOREZIVANJE

DVIJE VRSTE OPOREZIVANJA

- **IZRAVNO** oporezivanje
 - osobni porezi (*nasljeđe, imovina, dohodak*) i porezi koje plaćaju trgovačka društva na ostvarenu dobit
- **NEIZRAVNO** oporezivanje
 - porez na dodanu vrijednost (PDV) i carinske pristojbe na uvoznu robu

OSTALE VRSTE OPOREZIVANJA

- **PAUŠALNO (REGRESIVNO)** – plaćanje fiksnog iznosa za porez po nekom unaprijed određenom kriteriju
- **PROPORCIONALNO** – jednaka stopa za sve (veći dio dohotka se uzima siromašnima)
- **PROGRESIVNO** – jedna stopa poreza do određene visine prihoda, a s daljnjim rastom dohotka, raste porez

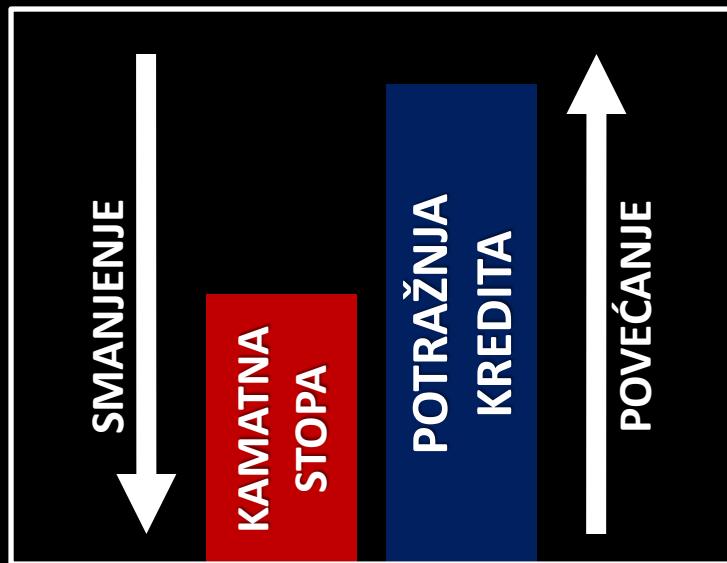
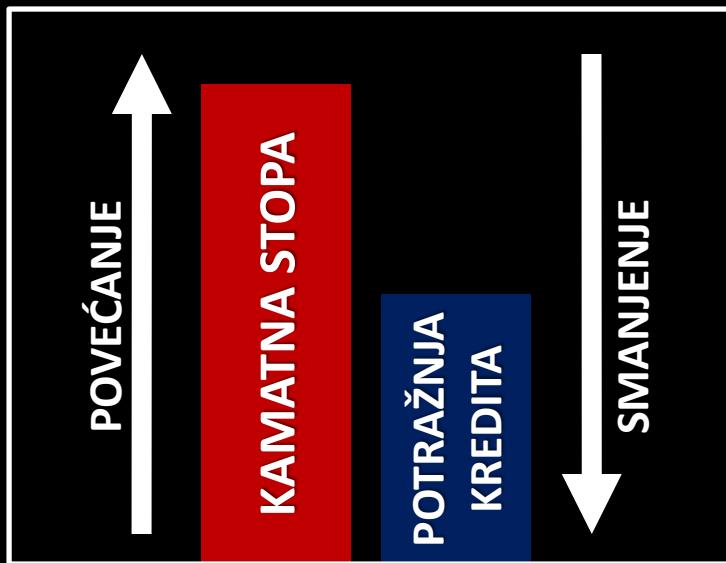
MONETARNA EKONOMSKA POLITIKA

MONETARNA POLITIKA – država različitim instrumentima **kontrolira ponudu novca i kredita** i tako utječe na gospodarska kretanja

- provodi je središnja banka države (HNB) koja **kontrolira ponudu novca i kredita**
- **EKSPANZIJSKA** – **povećanje** ponude novca i kredita **u razdoblju opadanja** gospodarske aktivnosti i zaposlenosti
- **KONTRAKCIJSKA** – **smanjenje** ponude novca i kredita **u razdoblju rasta cijena i inflacije**

MONETARNA EKONOMSKA POLITIKA

- država utječe na **ponudu kredita** i **kamatnu stopu** (*kao najveći zajmodavac i zajmoprimec na tržištu*)
- **KAMATA** – naknada za pozajmljeni novac

FISKALNA POLITIKA	EKSPANZIJSKA	KONTRAKCIJSKA	REZULTATI MUERE POLITIKE
POREZI	SMANJUJU SE	POVEĆAVAJU SE	
DRŽAVNA POTROŠNJA	RASTE	PADA	
ZAPOSLENOST	RASTE	PADA	
INFLACIJA	RASTE	PADA	

MONETARNA POLITIKA	EKSPANZIJSKA	KONTRAKCIJSKA	
PONUDA NOVCA	RASTE	PADA	
PONUDA KREDITA	RASTE	PADA	

CILJ EKONOMSKE POLITIKE

smanjiti stopu inflacije

UZROK PROBLEMA

višak potrošnje – brža potrošnja od rasta BDP-a (*outputa*)

IZABRANI INSTRUMENTI

- instrumenti **fiskalne** politike
- instrumenti **monetarne** politike

MJERE FISKALNE POLITIKE

- povećanje **poreza**
- smanjiti državno trošenje

MJERE MONETARNE POLITIKE

- povećanje **kamatne stope**
- smanjiti sposobnost banaka za kreditiranjem

KORISNI LINKOVI

(za lakše učenje)

- Crash Course Economics – playlista s razlilitim temema iz ekonomije
 - https://www.youtube.com/playlist?list=PL8dPuuaLjXtPNZwz5_o_5uirJ8gQXnhEO
- EKONOMIJA U JEDNOJ LEKCIJI (Hendy Hazlitt) (8:22 min)
 - <https://youtu.be/4FcjWPYiOk0>
- TAXES (o porezima) (12:28 min)
 - https://youtu.be/7Qtr_vA3Prw
- MARKET FAILURES, TAXES, AND SUBSIDIES (Crash Course Economics) (12:11 min)
 - <https://youtu.be/13JOGWzY8kE>
- FISKALNA POLITIKA (11:53 min)
 - <https://youtu.be/otmgFQHbaDo>
- MONETARNA POLITIKA (9:24 min)
 - <https://youtu.be/1dq7mMort9o>

KORISNI LINKOVI

(za lakše učenje)

- ŠTO UZROKUJE RECESIJU

- https://www.ted.com/talks/richard_coffin_what_causes_an_economic_recession

- KAKO FUNKCIONIRA BURZA

- https://www.ted.com/talks/oliver_elfenbaum_how_does_the_stock_market_work

- ŠTO DAJE VRIJEDNOST NOVČANICI DOLARA

- https://www.ted.com/talks/doug_levinson_what_gives_a_dollar_bill_its_value

- THE PARADOX OF VALUE

- https://www.ted.com/talks/akshita_agarwal_the_paradox_of_value